

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ « ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 053 ПСИХОЛОГІЯ

Одеса – 2022

Методичні рекомендації до дисципліни «Психологія розвитку особистості» для здобувачів другого(магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія, Одеса, 2022. 28 с.

Розглянуто на засіданні кафедри загальної та диференціальної психології

Протокол від 21 квітня 2022 року № 9

Схвалено науково-методичною комісією

Протокол від ___ травня 2022 року № ___

Рекомендовано до друку вченою радою Університету Ушинського

Протокол від 26 травня 2022 року № 10

Розробники:

О.О.Водолазська – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Т.Ю.Ульянова – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Рецензенти:

М.К. Кременчуцька – доцент кафедри спеціальної і диференціальної психології Одеського національного університету ім. І.І. Мечнікова

О.В.Вдовіченко – доктор психологічних наук, доцент, зав. кафедрою теорії та методики практичної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

©Водолазська О.О., 2021

©Ульянова Т.Ю., 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма дисципліни «психологія розвитку особистості» поєднує знання з різних сфер загальної психології та психології особистості, забезпечує готовність до професійної діяльності здобувачів другої вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія на ґрунті отримання ними знань основних психологічних характеристик людей різних вікових періодів, специфіки розвитку особистості в умовах сім'ї.

Метою курсу є формування у здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем системи знань про закономірності онтогенетичного становлення психіки людини на підставі вивчення найважливіших вікових періодів психічного розвитку, вікових та індивідуальних особливостей психіки людини; озброєння майбутніх психологів знаннями про психологію сім'ї та шляхи надання психологічної допомоги у міжособистісних сімейних стосунках.

Під час вивчення навчальної дисципліни «Психологія розвитку особистості» здобувачі повинні:

знати:

- психологічні особливості різних вікових періодів на етапі онтогенезу;
- особливості перебігу вікових криз; сутності психологічних новоутворень, особливостей соціальної ситуації розвитку та провідної діяльності на кожному віковому періоді;

вміти:

- застосовувати теоретичні знання на практиці, при аналізі конкретних психологічних явищ,
- кваліфікувати життєву ситуацію з позицій психології розвитку;
- виявляти психологічні причини вчинків та дій людини;
- розуміти внутрішній стан людини у різних ситуаціях;
- вивчати індивідуальні особливості психічного розвитку особистості;
- проектувати та будувати у відповідності з цим розумінням власну діяльність;
- здійснювати рефлексію власної діяльності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	і.р.	с.р.		л	п	лаб	і.р.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Психологія розвитку особистості												
Змістовий модуль 1. Вікова психологія особистості												
Тема 1. Предмет та методи психології розвитку особистості	5	2	1			2	5	1	1			4
Тема 2. Сучасні теоретичні концепції психології розвитку	8	2	1			4	8	1				7
Тема 3. Пренатальний розвиток дитини	7	2	1			4	7	1				6
Тема 4. Психомоторний розвиток дитини у ранньому дитинстві	5	2	1			2	5	1			1	3
Тема 5. Розвиток дитини у дошкільному віці	9	2	2	2		4	9	1	1			7
Тема 6. Психологічні особливості молодшого школяра	10	2	2	2		4	10	1			1	8
Тема 7. Психологія підлітка	10	2	2	2		4	10	1				8
Тема 8. Психологія ранньої і зрілої юності	7	2	1			4	7					6
Тема 9. Дорослість як етап онтогенезу. Загальна характеристика дорослості і старості	5	2	1			2	5	1			5	
Разом за змістовим	90	18	12	6	24	30	90	8	2	2	24	54

модулем 1												
Змістовий модуль 2 Психологія сім'ї												
Тема 10. Еволюція шлюбу та сім'ї в історії суспільства	7	1	2			4	7	1	1			6
Тема 11. Характеристика сучасної сім'ї.	9	1	2			6	9					8
Тема 12. Подружні взаємини	11	2	1	2		6	11	1		1		9
Тема 13. Дитячо-батьківські взаємини	13	2	1	2		8	13	1	1	1		11
Тема 14. Прабатьки в системі сімейних взаємин	8	2	2			4	8	1	1			7
Тема 15. Психологічні підходи до проблем сім'ї	8	1	1			6	8					6
Тема 16. Основні напрямки психологічного консультування сім'ї	12	2	2	2		6	12	1				10
Тема 17. Зміст організації сімейного консультування та	10	1	1			8	10	1				9
Усього за змістовим модулем 2	90	12	12	6	12	48	90	6	4	2	12	66
Усього	180	30	24	12	36	78	180	14	6	4	36	120

ТЕМАТИЧНИЙ СУПРОВІД ОСНОВНИХ ПИТАНЬ КУРСУ

Змістовий модуль 1. Вікова психологія

Тема 1. Предмет та методи психології розвитку особистості.

Предмет психології розвитку. Зв'язок психології розвитку особистості з іншими науками. Теоретичні та практичні завдання сучасної психології розвитку, її значення. Методи психології розвитку.

Література: 1;2; 3;10; 14.

Тема 2. Сучасні теоретичні концепції психології розвитку. Соціогенетичний підхід (Е.Еріксон, Б.Скіннер, А.Бандура). Когнітивні теорії (Ж.Піаже, Дж.Брунер, Л.Колберг). Персоногенетичний підхід (А.Маслоу, К.Роджерс,). Екологічна модель розвитку. Теорія формування розумових дій П.Я.Гальперіна. Теорія навчальної діяльності В.В.Давидова – Д.Б.Ельконіна.

Література:1;2;3; 6; 8; 12.

Тема 3. Пренатальний розвиток дитини. Поняття про пренатальний розвиток дитини. Характеристика фаз пренатального розвитку. Становлення пренатального материнства. Передкомунікативний та комунікативний періоди та їхні завдання. Сім'я в очікуванні дитини.

Література:1;2;3;6; 10.

Тема 4. Психомоторний розвиток дитини першого року життя. Особливості розвитку новонародженого. Криза новонародженості. «Комплекс пожвавлення». Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність немовляти. Гра-маніпуляція. Психомоторний розвиток немовляти. Новоутворення періоду немовляти. Криза першого року життя.

Література:1; 2; 3; 6; 8.

Тема 5. Розвиток дитини у дошкільному віці. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці. Сюжетно-рольова гра як провідна діяльність у дошкільному віці. Новоутворення дошкільного віку. Розвиток пізнавальних процесів. Розвиток особистості дошкільника. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери у дошкільному віці. Криза семи років. Готовність дошкільника до навчання у школі.

Література:1; 2; 3; 6; 8; 12.

Тема 6. Психологічні особливості молодшого школяра. Загальна характеристика розвитку молодшого школяра. Анатомо-фізіологічні можливості молодшого школяра. Соціальна ситуація розвитку молодшого школяра. Адаптація першокласника до школи. Навчальна діяльність як провідна діяльність у молодшому шкільному віці. Новоутворення молодшого шкільного віку. Особливості пізнавальної сфери молодшого школяра.

Формування особистості дитини у молодшому шкільному віці. Особливості розвитку емоційно-вольової сфери у молодшому шкільному віці. Формування взаємовідносин, розвиток комунікативних здібностей у молодших школярів. Особистісно зорієнтований підхід у навчанні та вихованні молодших школярів.

Література: 1; 2; 3; 6; 8;10; 12.

Тема 7. Психологія підлітка .Загальна характеристика психічного і особистісного розвитку підлітка. Анатомо-фізіологічна перебудова і її відображення в психологічних особливостях віку. Соціальна ситуація розвитку і провідна діяльність. Психологічні новоутворення підліткового віку. Кризи підліткового періоду. Перебудова навчальної діяльності і її психологічне значення. Якісні зміни у пізнавальній сфері підлітка. Особливості формування особистості підлітка. Почуття в підлітковому віці. Психологічні проблеми статевого дозрівання. Акцентуації характеру в підлітковому віці.

Література: 1; 2; 3; 6;7; 8;10; 12.

Тема 8. Психологія ранньої та зрілої юності. Загальні особливості ранньої юності. Фізичне дозрівання та соціалізація в ранній юності. Новоутворення раннього юнацького віку. Ідентичність. Криза ідентичності. Основні варіанти становлення ідентичності. Особистісне та професійне самовизначення старшокласників. Розвиток самосвідомості у ранній юності. Розвиток спонукальної сфери у період ранньої юності. Особливості спілкування у ранній юності. Спілкування старшокласників з однолітками. Спілкування старшокласників з дорослими. Інтимне спілкування у ранній юності. Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя. Загальні особливості зрілої юності. Соціальна ситуація розвитку в зрілої юності. Вікові особливості прийняття рішень про кар'єру на етапі зрілої юності. Розвиток самосвідомості в зрілому юнацькому віці. Дружба в зрілому юнацькому віці.

Література: 1; 2; 3; 6;7; 8;10; 12.

Тема 9. Дорослість як етап онтогенезу. Загальна характеристика дорослості. Періодизація психічного розвитку дорослої людини. Проблема розвитку в дорослому віці. Рання дорослість. Зрілий дорослий вік.

Література: 1; 2; 3; 6;7; 8; 12.

Змістовий модуль 2. Психологія сім'ї.

Тема 10. Еволюція шлюбу та сім'ї в історії суспільства. Форми організації шлюбно- сімейних взаємин у історичному контексті. Поняття «сім'я» та «шлюб». Функції сім'ї у суспільстві. Сім'я та шлюб у історії суспільства: якісна і кількісна еволюція сімейних взаємин. Тенденції розвитку альтернативних форм шлюбно-сімейних взаємин.

Література: 4;5;9; 13;15; 16.

Тема 11. Характеристика сучасної сім'ї. Сім'я як соціально-психологічний феномен. Різні категорії сучасної сім'ї. Сучасні моделі сім'ї, її особливості. Нетрадиційні (особливі) сім'ї. Психологічно благополучна та неблагополучна сучасна сім'я. Тенденції розвитку сім'ї у сучасному суспільстві. Функції сім'ї, нормально функціонуючі та дисфункціональні сім'ї. Сімейні ролі та внутрішньо сімейна рольова структура. Аналіз деформацій сімейного функціонування. Структура сім'ї та її порушення. Динаміка (життєвий цикл)сім'ї . Сім'я як система. Параметри сім'ї як системи.

Література: 4;5;9; 13;15; 16.

Тема 12. Подружні взаємини. Формування подружньої пари. Теорії вибору шлюбного партнера. Дошлюбний період. Психологія емоційних взаємин. Мотивація взяття шлюбу. Профілі шлюбу, типи подружніх взаємин та їхні детермінанти. Адаптація подружжя у сім'ї. Проблеми молодої сім'ї. Кризові періоди шлюбу. Задоволеність шлюбом. Подружня сумісність. Специфіка подружнього конфлікту. Типові моделі поведінки подружжя у міжособистісних внутрішньо сімейних конфліктах. Розлучення як соціально-психологічний феномен. Концепції та форми розпаду сімейних взаємин. Фази розпаду та дестабілізації емоційних взаємин. Стадії розлучення. Ситуація після розлучення.

Література: 4;5;9; 13;15; 16.

Тема 13. Дитячо-батьківські взаємини. Материнство як психологічний феномен. Психологія материнства та батьківства. Сім'я як персональне мікросередовище розвитку дитини. Характеристика психолого-педагогічних факторів виховання дітей. Позитивний та негативний вплив сім'ї. Стилi сімейного виховання. Механізми ідентифікації у вихованні доньки та сина. Дитина у неповній та змішаній сім'ї. Соціально-психологічні проблеми виховання у багатодітній сім'ї. Психологія взаємовідносин дітей у сім'ї. Єдина дитина в сім'ї. Особливе місце першої дитини. Друга дитина в сім'ї. Старша, середня та молодша дитина в сім'ї. Суперництво дітей у сім'ї. Психологічні особливості виховання близнюків. Психологічні проблеми виховання дітей з особливостями та обмеженими можливостями у розвитку.

Література:1; 2; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 13; 16.

Тема 14. Прабатьки в системі сімейних взаємин.

Історичний аспект взаємовідносин старшого та молодшого поколінь у суспільстві. Зв'язок старшого та молодшого поколінь у суспільстві як механізм психологічного успадковування. Особисті взаємини прабатьків та їхніх онуків. Етапи прабатьківства.

Література: 1; 2; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 13; 16.

Тема 15. Психологічні підходи до проблем сім'ї. Психологічне консультування, його специфіка. Принципи психологічного консультування (Ю.Б.Альошина). Психологічне консультування сім'ї. Сучасні підходи до сімейного консультування. Інтегративний та системний підходи (М.Боуен, С.Мінухін, В.Сатир, К.Вітакер та ін..).

Література: 1; 2; 4; 5; 6; 7; 8; 10; 13; 16.

Тема 16. Основні напрямки психологічного консультування сім'ї. Основні стадії процесу консультування. Методи та прийоми, що використовуються у сімейному консультуванні. Бесіда, організація консультативної бесіди. Технологія ведення бесіди. Поведінкові методи, психодрама та рольове моделювання, аналіз історії сім'ї, генограма, «сімейна

скульптура», «сімейна хореографія», «сімейна дошка» та ін.

Література: 8;10; 13;14; 15.

Тема 17. Зміст та організація сімейного консультування.

Консультування подружжя з міжособистісних проблем. Типові подружні проблеми (Ю. Є. Альошина, В. Ю. Меновціков). Основна стратегія консультування при порушенні подружніх взаємин. Способи організації процесу сімейного консультування. Труднощі у роботі з подружжям. Основні вимоги до роботи з подружньою парою. Консультування з приводу труднощів у взаєминах з дітьми. Дошлюбне та передшлюбне сімейне консультування. Консультування в ситуації розлучення.

Література: 8;10; 13;14; 15.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФОРМИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Самостійна робота здобувачів вищої освіти з вивчення дисципліни «Психологія розвитку особистості» потребує серйозної та стійкої мотивації, яка визначається необхідністю ефективної професійної діяльності.

Активізація самостійної діяльності здобувачів може бути забезпечена наступними складовими:

- 1) підготовка до участі у проблемній лекції;
- 2) організація і проведення лекції-презентації;
- 3) спільна робота в малих групах;
- 4) робота з довідковими, психодіагностичними та інформаційно-методичними матеріалами;
- 5) навчальні тези.

Основним завданням організації самостійної роботи здобувачів з дисципліни «Психологія розвитку особистості» є формування у студентів умінь самостійно та свідомо працювати не лише з отриманим навчальним матеріалом, але і з новою науковою інформацією, закладення основ самоорганізації, саморегуляції та самовиховання, формування умінь і навичок постійного підвищення своєї кваліфікації.

При вивченні дисципліни «Психологія розвитку особистості» взаємопов'язуються такі форми роботи: аудиторна, позааудиторна пошуково-аналітична; творча робота.

Аудиторна самостійна робота реалізується у процесі лекційних, практичних, семінарських і лабораторних занять.

Під час практичного заняття студенти детально аналізують фактори, що впливають на психічний розвиток особистості людей різних вікових періодів; навчаються застосовувати діагностичний інструментарій для вивчення психологічних проблем осіб різних вікових категорій та особливостей психіки, що спонукають особистість до подальшого становлення та розвитку. У процесі практичних занять перевіряється засвоєння отриманих і на лекціях, і за допомогою самостійного вивчення знань шляхом попередньо підготовленого методичного матеріалу – тестів для виявлення ступеня опанування здобувачами необхідними теоретичними і практичними положеннями змісту даної навчальної дисципліни. Крім того, застосовуються такі форми аудиторної роботи під час практичних занять, як опитування, дискусії, рефлексійний аналіз розуміння матеріалу тощо. Підготовка до практичних занять потребує ґрунтовної теоретичної і практичної самостійної роботи студентів.

Таблиця 2

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми Форма заняття	Кількість годин	
		д.ф.	з.ф.
1.	<i>Семінар</i> «Предмет та методи психології розвитку особистості».	1	1
2.	<i>Семінар</i> «Сучасні теоретичні концепції психології розвитку».	1	
3.	<i>Тренінг</i> «Стратегії поведінки членів сім'ї в очікуванні дитини».	1	
4.	<i>Семінар</i> «Психологічні особливості розвитку новонародженого і немовляти».	1	
5.	<i>Семінар</i> «Критерії психічного та психофізіологічного розвитку дітей дошкільного віку».	1	1
5.	<i>Діагностування</i> «Готовність дітей дошкільного віку до навчання у школі».	1	
6.	<i>Семінар</i> «Особистісний розвиток молодшого школяра».	1	
6.	<i>Діагностування</i> «Адаптація молодшого школяра до навчання у школі».	1	

7.	<i>Семінар «Загальна характеристика анатомо-фізіологічного, психічного та особистісного розвитку підлітка».</i>	1	
7.	<i>Діагностування «Акцентуації характеру підлітка».</i>	1	
8.	<i>Семінар «Психологічні особливості ранньої та зрілої юності».</i>	1	
9.	<i>Дискусія «Психологічні проблеми людей періоду дорослості»</i>	1	
10.	<i>Семінар «Форми організації шлюбно-сімейних взаємин у історичному контексті».</i>	1	1
11.	<i>Круглий стіл «Психологічні особливості сучасних моделей сім'ї».</i>	2	
12.	<i>Вирішення практичних завдань «Подружні взаємини: мотиваційний та емоційний аспекти».</i>	1	1
13.	<i>Семінар «Сім'я як персональне мікросередовище розвитку дитини».</i>	1	
14.	<i>Круглий стіл «Історичний аспект взаємовідносин старшого та молодого поколінь у суспільстві як механізм психологічного успадковування».</i>	2	1
15.	<i>Семінар «Сучасні підходи до сімейного консультування :інтегративний та системний».</i>	1	
16.	<i>Семінар «Методи та прийоми, що використовуються у сімейному консультуванні».</i>	1	1
16.	<i>Майстер-клас «Організація консультативної бесіди з проблем сім'ї».</i>	1	
17.	<i>Семінар «Засоби організації процесу сімейного консультування».</i>	1	
17.	<i>Майстер-клас «Основна стратегія консультування при порушенні подружніх взаємин».</i>	1	
	Усього годин	24	6

При проведенні семінарських занять обговорюються попередньо визначені запитання, до яких студенти готують тези виступів, доповіді. При проведенні семінарів акцентується увага на:

- 1) уміння студентів аналізувати навчальний матеріал;
- 2) здатність формулювати та відстоювати свою позицію;
- 3) особисту активність;
- 4) можливість науково мислити та виважено обґрунтовувати свої думки;
- 5) сформованість навичок самостійного аналізу наукових першоджерел;
- 6) якість підготовки доповідей(індивідуальних та групових);
- 7) підготовка презентацій.

Дискусії, «круглі столи», майстер-класи дозволяють виявити індивідуальні особливості розуміння проблеми, яка обговорюється, навчитися у творчій суперечці визначати істину, відстоювати особисту точку зору , знаходити

аргументи для підтримки спільного уявлення з певних проблемних питань. У процесі дискусії здобувачі збагачують зміст матеріалу, який уже вивчили, доповнюють свої знання, впорядковують і закріплюють навчальний матеріал. Під час проведення семінарських занять можна застосувати різні форми їх проведення:

- запитання і аргументовані відповіді з коментарями;
- розгорнуті бесіди;
- дискусії, «круглі столи» і майстер-класи;
- уважне прослуховування доповідей, презентацій та їх обговорення;
- вирішення проблемних питань та груповий розбір конкретних ситуацій;
- застосування брейнстормінгу чи «потоків ідей».

Таблиця 3

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форми контролю
		д.ф.	з.ф.	
1.	Предмет та методи психології розвитку особистості.	2	4	Усне опитування
2.	Сучасні теоретичні концепції психології розвитку.	4	7	Усне опитування
3.	Пренатальний розвиток особистості.	4	6	
4.	Психомоторний розвиток дитини у ранньому дитинстві.	2	3	Усне опитування
5.	Розвиток дитини у дошкільному віці.	4	7	
6.	Психологічні особливості молодшого школяра.	4	8	
7.	Психологія підлітка.	4	8	
8.	Психологія ранньої і зрілої юності.	4	6	Усне опитування
9.	Дорослість як етап онтогенезу. Загальна характеристика дорослості і старості.	2	5	
10.	Еволюція шлюбу та сім'ї в історії суспільства.	4	6	
11.	Характеристика сучасної сім'ї.	6	8	Усне опитування
12.	Подружні взаємини.	6	9	
13.	Дитячо-батьківські взаємини.	8	11	Усне опитування
14.	Прабатьки в системі сімейних взаємин.	4	7	
15.	Психологічні підходи до проблем сім'ї.	6	6	Усне

16.	Основні напрямки психологічного консультування.	6	10	опитування Усне опитування
17.	Зміст та організація сімейного консультування.	8	9	
	Усього годин	78	120	

Позааудиторна робота з дисципліни «Психологія розвитку особистості» має характер пошуково-аналітичної і наукової роботи. Завдання, які виконують студенти у процесі самостійної та індивідуальної роботи, сприяють розвитку самостійності, аналітичного мислення, формування умінь та навичок самостійного пошуку наукового матеріалу. Робота над виконанням запланованих для самостійної роботи завдань поглиблює та закріплює знання і уміння, отримані студентами під час лекцій та практичних і семінарських занять. Найбільш доцільними, на наш погляд, є такі форми проведення самостійної та індивідуальної роботи:

- пошук та аналіз наукових джерел за заданою темою;
- моделювання знайденого теоретичного матеріалу;
- рецензування, аналіз та презентація першоджерел;
- відповідальне ставлення до виконання домашніх завдань;
- ретельна підготовка до дискусій і «круглих столів».

Таблиця 4

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ
(навчальні тези)

№ з/п	Тематика	Кількість годин	
		д.ф.	з.ф.
1.	Порівняння поглядів Л.С.Виготського та Г.С.Костюка з основних закономірностей психічного розвитку.		
2.	Основні концепції та наукові школи з проблематики вікового розвитку особистості.		
3.	Зробити аналіз вікової періодизації з позицій З.Фрейда, Е.Еріксона, Л.С.Виготського, А.В.Петровського, Д.Б.Ельконіна. Скласти таблиці.		
4.	За результатом перегляду документального фільму «Джон» (режисери Джеймс і Джойс Робертсони) проаналізувати проблему зміни у психічному стані та		

	поведінці хлопчика з позиції сучасних уявлень про умови нормального психічного розвитку дитини. Скласти анотацію до даного фільму.		
5.	Визначити основні особливості психічного розвитку сучасного дошкільника за результатом прослуховування (аудіо) чи читання доповіді М.Безруких «Современный дошкольник: мифы и реальность».		
6.	Скласти рецензію на книгу Ю.Б.Гіппенрейтер «Общаться с ребенком. Как?»		
7.	Підготувати презентацію одного з першоджерел, у якому розкриті проблеми певного вікового періоду (за власним вибором або рекомендацією викладача)		
8.	Визначити особливості психофізіологічного розвитку підлітка. Скласти рекомендації з можливих проблем формування Я-концепції, самооцінки, спілкування з батьками (на вибір).		
9.	Підготувати презентацію одного з першоджерел, у якому розкриті проблеми сімейних взаємин (за власним вибором або рекомендацією викладача)		
10.	Підготувати презентацію одного з першоджерел, у якому розкриті проблеми сімейного консультування (за власним вибором або рекомендацією викладача)		
11.	Засоби корекції труднощів поведінки дітей підліткового віку.		
12.	Адаптація молодшого школяра до навчання у школі.		
13.	Розвиток пізнавальної сфери у ранній юності.		
14.	Особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці.		
15.	Проблеми зрілого дорослого віку.		
16.	Індивідуальне та групове професійне консультування.		
17.	Шляхи подолання бар'єрів нерозуміння один одного у сім'ї.		
	Усього годин	36	36

Творча робота здобувачів другого (магістерського) рівня передбачає становлення особистості майбутнього психолога у процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія розвитку особистості» за рахунок індивідуального ставлення до отримання нових знань. Під час підготовки до практичних та семінарських занять за допомогою виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань здобувач виявляє самостійність у пошуці наукових джерел (не лише тих, що запропоновані викладачем, але й за

індивідуальним бажанням), у виборі діагностичного інструментарію, що спонукає його до творчого вирішення навчальної проблеми. В результаті у студента виникають нові ідеї, завдяки чому продуктивність самостійності під час опанування нових наукових матеріалів зростає.

Отримані у процесі самостійної роботи знання можуть бути використані студентами під час вирішення тестових запитань. Наприклад, для перевірки рівня знань студентів можуть бути запропоновані наступні тестові завдання.

Приклад тестових завдань для перевірки отриманих знань студентами з вивчення навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Змістовий модуль 1. Вікова психологія

1. Психофізіологічні, психологічні та соціально-психологічні зміни, які відбуваються в психіці людини - це вплив факторів:

1. Соціальних;
2. Психологічних;
3. Енергетичних;
4. Суб'єктивних.

2. Вік окремої людини, починаючи з моменту зачаття і до кінця життя - це вік

1. Біологічний;
2. Хронологічний;
3. Професійний;
4. Соціальний.

3. Функція руху, спрямована до зовнішнього світу, це функція

1. Тонічна;
2. Рефлексивна;
3. Кінетична;
4. Регулятивна.

4. Встановіть правильну послідовність періодів онтогенезу, по Д.Б.

Ельконіну: 1) раннє дитинство 2) дитинство 3) отрочтво

1. 1,2,3;
2. 2,3,1;
3. 3,2,1;
4. 1,3,2.

5. Закономірна і необхідна залежність психічних явищ від факторів, що породжують їх -це:

1. Еволюціонізм;
2. Детермінізм;

3. Функціоналізм;
4. Егоцентризм.

6. Історія індивідуального розвитку особистості – це:

1. Життєвий цикл;
2. Життєвий шлях;
3. Спосіб життя;
4. Стиль життя.

7. Закон психічного розвитку, згідно з яким кожна сторона в психіці має свій оптимальний період розвитку, - це закон

1. Метаморфози;
2. Нерівномірності вікового розвитку;
3. Біогенетичний;
4. Розвитку вищих психічних функцій.

8. Пасивне пристосування до середовища – це:

1. Акомодація;
2. Соціалізація;
3. Асиміляція;
4. Фрустрація.

9. Стисла форма дії, за Ж.Піаже, - це:

1. Емоція;
2. Мова;
3. Операція;
4. Думка.

10. Відстань між рівнем актуального розвитку дитини і рівнем можливого розвитку – це:

1. Зона найближчого розвитку;
2. Криза розвитку;
3. Новоутворення розвитку;
4. Зона актуального розвитку.

11. Якісні зміни, поява новоутворень, нових механізмів, нових процесів, нових структур – це:

1. Зріст;
2. Розвиток;
3. Вдосконалення;
4. Дозрівання.

12. Процес цілеспрямованої передачі суспільно-історичного досвіду, а так само, організація формування знань, умінь, навичок – це:

1. Навчання;
2. Засвоєння;
3. Тренування;
4. Навчення.

13. Залежність розвитку психіки від предметних дій - це детермінізм:

1. Механічний;
2. Психологічний;
3. Діяльнісний;

4. Біологічний.

14. Закон навчання, згідно з яким при інших рівних умовах реакція на ситуацію зв'язується з нею пропорційно частоті повторень зв'язків і їх силі:

1. Закон готовності;
2. Закон вправи;
3. Закон суміжності в часі;
4. Закон підкріплення.

15. Індивідуальний розвиток людини, який починається з моменту зачаття і завершується кінцем життя, - це:

1. Ікрогенез;
2. Філогенез;
3. Антропогенез;
4. Онтогенез.

16. Процес і результат придбання індивідуального досвіду на основі законів вправи, готовності, суміжності в часі і підкріплення – це:

1. Вчення;
2. Научіння;
3. Навчання;
4. Засвоєння.

17. Розуміння ходу життя у вигляді постійного кругообігу, подібного порами року, - це:

1. Спосіб життя;
2. Життєвий цикл;
3. Час життя;
4. Життєвий шлях.

18. Ознака, яка є характерною поняття «акселерація фізичного і психічного розвитку»:

1. Спокійний, рівномірний розвиток;
2. Суперечливий, нерівномірний розвиток;
3. Прогресуючий прискорений розвиток;
4. Всі відповіді правильні.

19. Закономірність вікового психічного розвитку, що характеризується властивим певному віку оптимальним поєднанням умов для розвитку певних психічних властивостей і процесів, - це:

1. Сензитивність;
2. Варіативність;
3. Компенсаторність;
4. Спадкоємність .

20. Засновником теорії рекапітуляції вважається:

1. Ст. Холл;
2. Е Геккель;
3. В. Вундт;
4. К. Гетчінсон.

Змістовий модуль 2. Психологія сім'ї

1. Конкретна сім'я як група:

1. Нормальна сім'я;
2. Ідеальна сім'я;
3. Реальна сім'я.
4. Нуклеарна сім'я.

2. Перша з п'яти потреб людини за А. Маслоу в ієрархічній структурі:

1. Потреба у безпеці і захисті;
2. Потреба у повазі;
3. Фізичні потреби;
4. Потреби у приналежності та любові;
5. Потреба в самоактуалізації.

3. Сім'я – це:

1. Мала група;
2. Малий колектив;
3. Мале суспільство;
4. Мала культура.

4. Провідними мотиваціями шлюбу є усі, крім однієї:

1. Морально-психологічна;
2. Господарсько-побутова;
3. Сімейно-батьківська;
4. Інтимно-особистісна;
5. Емоційно-дозвіллева.

5. На протязі часу функції сім'ї :

1. Змінюються;
2. Залишаються ригідними;
3. Стабілізуються;
4. Спрощуються.

6. В сучасній сім'ї на першому місці стоїть функція:

1. Репродуктивна;
2. Господарська;
3. Економічна;
4. Рекреаційна.

7. До типу сім'ї за кількістю шлюбних партнерів відносяться усі, крім однієї:

1. Моногамія;
2. Серійна моногамія;
3. Полігамія;
4. Ендогамія.

8. Екзогамія:

1. Структура влади у сім'ї;

2. Кількість поколінь у сім'ї;
3. Належність подружжя до певної спільноти;
4. Кількість дітей у сім'ї.

9. Полігінія- це:

1. Необмежена кількість чоловіків;
2. Необмежена кількість жінок;
3. Нерівний шлюб;
4. Єдиний шлюб.

10. Продовжіть висловлювання: «Поліандрія – це...

1. Велика кількість чоловіків;
2. Велика кількість жінок;
3. Партнерство;
4. Шлюб однієї жінки і декількох чоловіків.

11. Хто з перерахованих авторів сформулював «закон шлюбної невірності»:

1. Е.Фромм;
2. Е.Аронсон;
3. Е.Берн;
4. В. Дружинін.

12.Характерними ознаками патріархальної сім'ї є:

1. Патрилокальність;
2. Покірність;
3. Патрилійність;
4. Партнерство.

13. Егалітарна сім'я передбачає:

1. Повну рівноправність чоловіка і дружини;
2. Спільне лідерство чоловіка і дружини;
3. Безперечне лідерство чоловіка;
4. Безперечне лідерство жінки.

14. Модель сім'ї, яка приймається суспільством і відображається у колективних уявленнях та культурі:

1. Нормальна сім'я;
2. Ідеальна сім'я;
3. Іеальна сім'я;
4. Шматкова сім'я.

15.Діловий лідер – чоловік, емоційний лідер – дружина:

1. Бікар'ерна сім'я;
2. Егалітарна сім'я;
3. Неопатріархальна сім'я;
4. Нав'язлива сім'я.

16. До кризи традиційних сімейних укладів відносяться:

1. Відмова від відданості шлюбу назавжди;
2. Інтенсифікація розлучень;
3. Збільшення кількості неповних сімей;
4. Широке розповсюдження абортів.

17. Який тип сім'ї домінує у сучасному суспільстві:

1. Дітоцентричний;
2. Міжпоколінний тип;
3. Автономний ;
4. Регулюючий.

18. Альтернативними шлюбами є:

1. Неповна сім'я;
2. Конкубат;
3. Сім'я-клуб;
4. Комуна.

19. Патріархальна сім'я:

1. Структура влади у сім'ї;
2. Кількість поколінь у сім'ї;
3. Приналежність подружжя до певної спільноти;
4. Кількість дітей у сім'ї.

20. Нуклеарна сім'я:

1. Структура влади у сім'ї;
2. Кількість поколінь у сім'ї;
3. Приналежність подружжя у сім'ї;
4. Кількість дітей у сім'ї.

**Запитання до екзамену
з курсу « Психологія розвитку особистості»
для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 053-Психологія**

1. Теоретичні та практичні задачі сучасної вікової психології.
2. Методи вікової психології.
3. Роль біологічних і соціальних факторів у психічному розвитку дитини.
4. Психосоціальний розвиток немовляти.
5. Детермінованість психічного розвитку дитини характером спілкування з дорослими.
6. Основні тенденції у розвитку мовлення дитини раннього віку.
7. Гра як особлива форма дитячої діяльності. Спілкування з приводу гри.
8. Рольова гра і її розвиток. Структура сюжетно-рольової гри. Взаємостосунки між дітьми у грі (рухові ігри, дидактичні ігри).

9. Значення гри для психічного розвитку дитини. Перехід від гри до навчання.
10. Специфіка спілкування дитини в ранньому віці.
11. Криза трьох років її симптоматика.
12. Інтелектуальна, соціальна та вольова готовність дитини до школи.
13. Труднощі адаптації до школи.
14. Психологічні новоутворення молодшого шкільного віку.
15. Проблеми девіантної поведінки підлітка та юнака.
16. Психологічний механізм формування перших понять у немовляти про навколишній світ.
17. Формування вольових, ділових якостей підлітка.
18. Психологічні новоутворення підліткового віку.
19. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці.
20. Особливості формування “Я-образу”, “Я-концепції” в підлітковому віці.
21. Періодизація вікового розвитку людини (за З.Фрейдом, Е.Еріксоном, Д.Б.Ельконіним).
22. Провідна роль суспільного навчання і виховання у психічному і особистісному розвитку дитини.
23. Соціальна ситуація розвитку в підлітковому віці. Розвиток самосвідомості.
24. Детермінанти психічного розвитку.
25. Педагогічно занедбані підлітки.
26. Акцентуації в характері підлітків.
27. Становлення суб’єкта життєдіяльності й індивідуальності на етапі ранньої дорослості.
28. Особливості емоційного розвитку особистості у ранньому дорослому віці.
29. Поняття вікових “криз” та особливості їх прояву в різні періоди життя людини.
30. Загальна характеристика психічного і особистісного розвитку підлітка.
31. Діяльність та психічний розвиток. Провідні види діяльності та психологічні новоутворення.
32. Показники соціально-психологічної готовності випускника школи до самостійного життя.
33. Системний підхід в дослідженні розвитку особистості. Основні напрямки психічного розвитку дітей у процесі навчання та виховання.
34. Засвоєння молодшим школярем правил та соціальних норм спілкування в школі та поза нею.
35. Когнітивний розвиток у соціальному контексті. Теорія культурно-історичного розвитку психіки Л.С.Виготського.
36. Загальні закономірності розвитку особистості.

37. Міжособистісні відносини в молодшому шкільному віці.
38. Теорії психічного розвитку. Когнітивні теорії. Стадії когнітивного розвитку за Жаном Піаже.
39. Формування “довільності”, “внутрішнього плану дій”, “рефлексії” – як прояв розвитку свідомості молодшого школяра.
40. Поняття про розвиток. Умови, фактори та рушійні сили психічного розвитку дитини.
41. Особливості розвитку пізнавальних процесів та уваги молодшого школяра.
42. Структура, функції і завдання вікової психології. Умови, що сприяли її виникненню.
43. Періодизація психічного розвитку дорослої людини.
44. Загальна характеристика раннього дорослого віку.
45. Особливості розвитку самосвідомості у ранньому дорослому віці.
46. Міжособистісні відносини юнаків та дівчат.
47. Взаємовідносини дитини дошкільного віку і дорослого, вплив дорослого на розвиток дитини.
48. Інтелектуальний розвиток в ранній юності. Формування теоретичного мислення.
49. Розвиток інтелекту в ранньому дорослому віці.
50. Юнацький вік як сензитивний до розвитку загальних і спеціальних здібностей.
51. Розвиток самосвідомості у підлітковому віці.
52. Способи, методи допомоги дітям по зниженню емоційної напруги.
53. Вдосконалення способів самоконтролю та самоуправління в ранній юності.
54. Розвиток мотиваційної сфери підлітка.
55. Фактори, які можуть викликати агресивну, асоціальну поведінку підлітка.
56. Становлення світогляду, розвиток моралі юнаків та дівчат.
57. Формування почуття особистісної і культурної ідентичності у дітей перших шести років життя.
58. Когнітивний розвиток особистості в період ранньої дорослості. Особливості студентського віку.
59. Особливості розвитку пізнавальної сфери у дітей раннього та дошкільного віку.
60. Розвиток емоційно-вольової сфери дитини молодшого шкільного віку.
61. Значення рольової ігрової діяльності в психічному розвитку дошкільняти.
62. Професійне самовизначення і створення сім'ї в період ранньої дорослості.

63. Формування самосвідомості. “Я-образ”, самооцінка в досвіді спілкування підлітка.
64. Успішна трудова діяльність в період середньої дорослості як фактор розвитку творчого потенціалу та самоактуалізації особистості.
65. Проблеми соціалізації та збереження психічного здоров’я молодшого школяра.
66. Мотиваційні досягнення та мотиваційна криза. Роль метапотреб при виході із кризи.
67. Мудрість – як соціально-психологічний феномен особистості, що має достатній досвід життя.
68. Поняття психологічної готовності дитини до навчання у школі. Методи психологічної діагностики готовності до навчання у школі.
69. Психофізіологічні особливості людини в період пізньої дорослості.
70. Учбова діяльність – провідна діяльність молодшого школяра.
71. Зміни в емоційній та особистісній сфері в період старіння.
72. Фактори, що впливають на формування акцентуацій характеру підлітка.
73. Теорії відносності старіння. Адаптивне і не адаптивне старіння.
74. Фізіологічні обмеження і особливості поведінки людей похилого віку.
75. Значення сім’ї для людей похилого віку.
76. Особливості пізнавальних процесів у зрілому дорослому віці.
77. Періодизація вікового розвитку за З.Фрейдом та Е.Еріксоном.
78. Періодизація вікового розвитку за Л.С.Виготським та Д.Б.Ельконіним.
79. Пізнавальний розвиток немовляти.
80. Психологічні новоутворення періоду немовляти .
81. Ознаки кризи першого року життя дитини.
82. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві.
83. Психологічні новоутворення в ранньому дитинстві.
84. Соціальна ситуація розвитку в дошкільному віці.
85. Провідна діяльність у дошкільному віці.
86. Психологічні новоутворення дошкільного віку.
87. Діагностика основних критеріїв готовності дітей до навчання у школі.
88. Особливості сенсорного розвитку дітей дошкільного віку.
89. Соціальна ситуація розвитку дітей молодшого шкільного віку.
90. Розвиток загального інтелекту молодшого школяра.
91. Форми організації шлюбно-сімейних взаємин у історичному контексті.
92. Поняття «сім’я» та «шлюб». Функції сім’ї у суспільстві.
93. Сучасні моделі сім’ї, її особливості. Традиційні та нетрадиційні сім’ї.
94. Кризові періоди шлюбу. Специфіка подружнього конфлікту.

95. Типові моделі поведінки подружжя у міжособистісних внутрішньосімейних конфліктних ситуаціях.
96. Фази розпаду та дестабілізації сімейних взаємин. Стадії розлучення. Ситуації після розлучення.
97. Материнство як психологічний феномен. Психологія материнства та батьківства.
98. Характеристика психолого-педагогічних факторів виховання дітей.
99. Позитивний та негативний вплив сім'ї. Стили сімейного виховання.
100. Соціально-психологічні проблеми виховання у багатодітній сім'ї.
101. Психологія взаємовідносин дітей у сім'ї.
102. Суперництво дітей в сім'ї. Вплив порядку народження дитини в сім'ї на її психіку.
103. Психологічні проблеми виховання дітей з особливостями та обмеженими можливостями у розвитку.
104. Історичний аспект взаємовідносин старшого та молодшого поколінь у суспільстві.
105. Особисті взаємини прабабків та їх онуків. Етапи прабабківства.
106. Сучасні підходи до сімейного консультування.
107. Специфіка психологічного консультування сім'ї.
108. Методи та прийоми, що використовуються у сімейному консультуванні.
109. Поведінкові методи, психодрама та рольове моделювання. Технологія ведення бесіди у сімейному консультуванні.
110. Застосування методів :«Сімейна скульптура», «Сімейна хореографія», «Сімейна дошка» у психологічному консультуванні сім'ї.
111. Консультування подружжя з міжособистісних проблем. Типові подружні проблеми.
112. Основна стратегія консультування при порушенні подружніх взаємин.
113. Способи організації процесу сімейного консультування.
114. Труднощі у роботі психолога-консультанта з подружньою парою.
115. Основні вимоги до роботи з подружньою парою.
116. Консультування з приводу труднощів у взаєминах з дітьми різних вікових періодів (раннє дитинство, дошкільний вік, молодший шкільний вік, підліток).
117. Дошлюбне та передшлюбне сімейне консультування.
118. Консультування подружжя у ситуації розлучення.
119. Концепції та форми розладу сімейних взаємин.
120. Динаміка (життєвий цикл) сім'ї. Сім'я як система. Параметри сім'ї як системи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Василенко Л., Савчин М. Вікова психологія. Київ: Академія, 2021.376 с.
2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019.112с.
3. Водолазська О.О., Зоріна А.І. Ставлення до майбутнього осіб з різним рівнем саморозвитку. *Перспективи та інновації науки*. №3(3). Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2021. С.220-231
4. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр навчальної літератури. 2019.128 с.
5. Кузікова С. Теорія і практика вікової психокорекції. Київ: вид-во Університетська книга. 2019.384 с.
6. Онистрат А., Хамайко В. Семья XXI века. Харьков: Монолит. 2021.320с.
7. Поліщук В.М. Віковий кризовий розвиток людини від народження до дорослості. Київ: Університетська книга . 2020. 460с.
8. Приходько Ю.О., Юрченко В.І. Психологічний словник -довідник: навчальний посібник, 4-те вид., випр. І доп. Київ: Каравела, 2020.418с.
9. Психологія сім'ї: підручник/ за ред. В.М.Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 248с.
10. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчально-наочний підручник/ за заг. ред. О.М.Цільмак. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 266с.
11. Соціально-психологічні ресурси розвитку громадянської компетентності майбутніх педагогів. Практичний посібник. / С.І. Позняк, М.Ю.Сидоркіна, І.В.Остапенко, А.О.Краснякова, О.М.Скнар. /за наук. ред. С.І.Позняк. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Київ, 2021.189с.
12. Федоренко Р.П. Психологія сім'ї. Навч. Посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 364с.
13. Ульянова Т.Ю. Использование методов системно-семейной терапии в позитивном подходе. *Международная конференция «Модель баланса в разных психологических направлениях и психотерапевтических практиках»* (2-4 февраля 2018 года, Рига). Сборник статей № 33. С. 64-68.
14. Ульянова Т.Ю. Ефективна комунікація як запорука порозуміння у сім'ї. *Сім'я як дзеркало системи сучасного світу*: Матеріали ХІХ Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. з системної сімейної психотерапії УСП (Чернівці, 16-18 жовтня 2020 р.). БДМУ, Чернівці: Технодрук, 2020. 84 с.

Інформаційні ресурси

- 1..Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>
- 2..Електронна бібліотека НПН України <http://lib.iitta.gov.ua>
- 3..Бібліотека Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського (м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36)